

MYND: JENS KRISTIAN VANG

heimastýrslógini, eins og danska stjórnin sigur, so merkir tað, at føroyingar skulu av húsum at samtykkja egna stjórnarskipan og samstundis staðfesta donsku grundlógina og heimastýrslógina, hetta, sum føroyingar aldrin hava gjørt.

Um hetta hevði hent, hevði tað verið mest bakstrebandi átakið í føroyskari sjálfstýrissstreman nakrantíð, og spurningurin er, um ikki nógv umrøddu betongjuristarnir í danska løg-málaráðnum høvdu lisið fyrra part í formælinum til stjórnarskipanina um stjórnarrættarligar sáttmálar og avtalur sum eina innliman í ríkiseindina, hóast seinni partur sigur, at sáttmálarnir og avtalurnar kunnu sigast upp. Tí kunnu tey sigast upp? Kunnu føroyingar einvegis siga donsku grundlógina upp, um vit fara undir hana?

Viðurskiftini mugu nýskipast

Trupulleikin er ikki, at føroyskir politikarar eru ósamdir um, at føroyingar eru tjóð, at Føroyar eru land, og at føroyska tjóðin hevur sjálvsavgerðarrætt at gera av sína egnu lagnu í heimssamfelagnum. Um hetta er breið semja. Trupulleikin er heldur, at politisku flokkarnir hava ikki kunnað samst um, hvør formliga støða okkara í lètuni er. Kann tann støðan ikki lýsast

í semju, er trupulleikin ikki stjórnarskipanin, men verandi støða, sum má gerast greiðari.

Heimastýrslógin, sum kom 1. apríl í 1948, er júst tað, sum navnið sigur, ein lóg, sum ásetir, hvussu vit bera okkum at í dunnuhylinum. Meðan danska fatanin er, at lógin er undirskipað donsku grundlógini, og Danmark hevur valdið í uttanríkispolitiskum viðurskiftum og øðrum viðurskiftum, ið skapa veruliga atgongd út í heim, kunnu vit sita í Føroyum og klandrast um yvirkur í ostaklokkuni. Tað gera vit so. Klandrast um yvirkur, taka yvir summi mál, men fáa aldrin størri sjálvræði av teirri orsök.

Henda støðan er ótíðarhóskandi, halda tey, sum troystast av innanhýsis keglinum um loysing og samband, og hetta helt eisini verandi formaður í stjórnarskipanarnevndini, Hans Pauli Strøm, á grundlógarráðstevnuni í Føroyum í 2003. Tá eins og nú mælti hann til at skapa semju millum føroyingar við føroysku grundlógini. Harafturat segði hann, at yvirkuleisturin, sum landsstýrið frá 2002 hevði lagt samsvarandi heimastýrslógini, var skeivur, tí hesin leisturin fór at klúgva føroyingar í ein fullveldisvong og ein sambandsvong í mong ár afturat.

Skuldu føroyingar sleppa undan

at liva við avmarkingunum í heima-stýrslógini, segði Hans Pauli Strøm, mátti gerast ein nýggjur sjálfstýrissáttmáli millum Føroyar og Danmark, sum allýsti viðurskiftini millum londini. Viðurskiftini skuldu ásetast í sáttmála og ikki í lóg fyri at lyfta tey upp á altjóðarættarligt stig. Sleppast mátti út um sonevndu delegatiónina, út um statsrættin og yvir í fólkarrættin, so Føroyar og Danmark kundu virðurkenna hvørt annað sum javnbjódís partar í felagsskapi.

Hesin sáttmálin, segði hann, mátti ikki forða fyri, at føroyingar seinni tóku seg úr felagsskapinum. Tann møguleikan skuldu føroyingar tryggja við eini áseting í føroysku grundlógini ella stjórnarskipanini. Hon skuldi áseta treytir og mannagongdir fyri, hvussu Føroyar kundu fara úr nýggja felagsskapinum. Uppskot hansara varð nógv umrøtt á grundlógarráðstevnuni, tí í fyrsta lagi mælti tað til at skapa semju millum føroyingar, og í øðrum lagi mælti tað til at nýskipa viðurskiftini við Danmark samsvarandi fólkarrættinum.

Spurningurin er, um føroyingar nakrantíð fara at samtykkja eina stjórnarskipan, sum kanska, kanska ikki limar Føroyar undir donsku grundlógina og heimastýrslógina.

Tað er ógvuliga lítið sannlíkt, at hetta verður gjørt í semju, tí heldur fer ein tilík fólkatakvøða at enda í eljustríði. Og spurningurin er tí, um veruliga fótarbeiðið so ikki skal gerast fyrst, nevniliga at avsiga ta 63 ára gomlu heimastýrslógina, sum onki politiskt sjálvræði førir við sær, og gera ein nýggjan sáttmála við Danmark um eitt slag av frælsum felagsskapi.

Heimastýrslógin fer, eins og Hans Pauli Strøm vísti á í 2003, at klúgva føroyingar í ein fullveldisvong og sambandsvong í mong ár afturat, og neyðugt er tí at nýskipa viðurskiftini við Danmark, so Føroyar fáa eina greiðari støðu í heimasamfelagnum – mótvegis sær sjálvum og øllum øðrum. Betongjuristarnir í Danmark tulka verandi støðu eftir eini hugsan um, at grundlógin frá 1850 er garðurin, sum Føroyar eru læstar fastar í. Teirra hugsan er avmarkandi og avloðað, og eisini tí er brúk fyri nýhugsan og nýskipan.

Kronikkinn er skrivað fyri fundin í stjórnarskipanarnevndini seinna partin mikudagin